

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Kateřina Zámorská

Etiketa a genderové odlišnosti ve školní družině

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Mgr. Adéla Antlová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Adéle Antlové za pomoc, podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

Dále chci poděkovat panu řediteli, vychovatelkám, žákům a žákyním ze základní školy Osecká 315, Lipník nad Bečvou, kteří mi pomohli v provedení mé praktické části.

OBSAH

ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Etiketa jako součást etiky?	8
2 Rozdíl mezi etiketou a etikou.....	10
2.1 Rozdíl podle E. Turiela	10
2.2 Rozdíl podle E. Hanulákové	10
2.3 Rozdíl podle L. Špačka	11
2.4 Rozdíl podle K. Cajthamlové.....	11
2.5 Rozdíl podle I. Šroňka	11
3 Rozdělení etiky.....	12
3.1 Deskriptivní etika.....	12
3.2 Meta etika	12
3.3 Normativní etika	12
3.4 Aplikovaná etika	12
4 Co je etiketa?.....	13
5 Co do etikety patří?	14
5.1 Společenská přednost.....	14
5.2 Zdravení	14
5.3 Oblékání.....	15
5.4 Stolování	15
5.5 Kouzelná slovíčka.....	16
5.6 Pravidla slušné komunikace.....	17
6 Etiketa ve školství	18
6.1 Etiketa pro předškoláky	18
6.2 Etiketa pro školáky	18
7 Etiketa v současné době	19
8 Gender a etiketa.....	20
9 Gender ve školství.....	21
10 Genderově citlivá škola	23
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	24
11 Cíl praktické části	24
12 Výzkumný soubor	25

13	Výzkumné otázky	26
14	Smíšený výzkum	27
15	Předvýzkum	28
15.1	Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami	28
15.2	Vyhodnocení výsledků předvýzkumu	29
16	Analýza dokumentů	30
16.1	Výsledky analýzy školní řádu a interpretace výsledků	30
16.2	Výsledky analýzy školního vzdělávacího programu pro školní družinu a interpretace výsledků	31
16.3	Výsledky analýzy vnitřního řádu školní družiny a interpretace výsledků	32
16.4	Výsledky analýzy vnitřního řádu školní jídelny a interpretace výsledků	32
16.5	Vyhodnocení výsledků analýzy dokumentů	33
17	Metody sběru dat	34
17.1	Pozorování	34
17.2	Záznamový arch	34
17.3	Uspořádání dat a sestavování tabulek četností	35
18	Výsledky pozorování na školní chodbě a interpretace výsledků	36
18.1	Záznamový arch na školní chodbě (dívky)	36
18.2	Záznamový arch na školní chodbě (chlapci)	37
18.3	Interpretace výsledků výzkumu	37
19	Výsledky pozorování ve školní jídelně a interpretace výsledků	38
19.1	Záznamový arch ve školní jídelně (dívky)	38
19.2	Záznamový arch ve školní jídelně (chlapci)	39
19.3	Interpretace výsledků výzkumu	39
20	Výsledky pozorování ve školní družině a interpretace výsledků	41
20.1	Záznamový arch ve školní družině (dívky)	41
20.2	Záznamový arch ve školní družině (chlapci)	42
20.3	Interpretace výsledků výzkumu	42
	ZÁVĚR	44
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
	SEZNAM PŘÍLOH	48
	ANOTACE	51

ÚVOD

Člověk je tvor společenský a neustále se pohybuje mezi ostatními lidmi. To nám přináší radost, ale i starost. Od narození si člověk vědomě i nevědomě osvojuje zvyky, pravidla a zákony společenského prostředí, které nás ovlivňuje. Všichni lidé jsou součástí různých vrstev společnosti rodiny, školy, party či firmy.

Pravidla etikety někdy člověku komplikují, ale někdy také usnadňují jejich život a jejich znalost člověku velmi pomáhá. Etiketa rozumíme přirozené chování v určité společenské situaci. Jsou to pravidla, které většina z nás dodržuje, někteří je úmyslně či neúmyslně porušují, ale která nám všem poskytnou určitý základ, abychom se nesetkali s nežádoucím společenským trapasem.

Téma etiketa a genderové odlišnosti ve školní družině jsem si zvolila z důvodu velkého zájmu o etiketu a gender. Myslím si, že etiketa i gender jsou pořád aktuální témata a pro náš život je jejich znalost velmi důležitá. Získané nové informace budou i přínosné v mém budoucím povolání vychovatelky. Mou bakalářskou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části je objasnit čtenáři obsah a vztah tří základních pojmů, kterými jsou etiketa, etika a gender.

Má teoretická část zahrnuje tyto kapitoly.

V první kapitole teoretické části se zabývám a vysvětluji, co je pojem etika, zmiňuji zakladatele etiky Aristotela, rozdělují etiku na autonomní a heteronomní a dále zjišťuji, jestli je etiketa součástí etiky, nebo jestli jsou tyto pojmy zcela rozlišné. Tímto navazuji na druhou kapitolu rozdíl mezi etiketa a etikou, kde uvádím různé autory a jejich názory na tuto problematiku.

Ve třetí kapitole rozdělují etiku a uvádím čtyři skupiny etiky (deskriptivní etiku, meta etiku, normativní etiku a aplikovanou etiku), kde tyto skupiny stručně popisují.

Ve čtvrté kapitole se zabývám a vysvětluji, co je pojem etiketa, jak toto slovo vzniklo, kdy bylo toto slovo poprvé použito a mnoho dalšího. Tímto navazuji na pátou kapitolu a zaměřuji se na to, co do etikety patří. Do etikety spadá spousta věcí. Já vybrala ty, které s mou prací nejvíce souvisí. Jsou to společenská přednost, zdravení, oblékání, stolování, kouzelná slovíčka a pravidla slušné komunikace.

V šesté kapitole se zabývám etiketou ve školství a zaměřuji se na etiketu pro předškoláky a školáky, kde popisuji, jakým pravidlům etikety by se měli děti v těchto institucích naučit.

V sedmé kapitole etiketa v současné době se zaměřuji na to, jak je to se znalostí etikety v současné době. Zjistila jsem, že současná situace je velice špatná, a proto jsem toho názoru, že bych zavedla etiketu jako stálý vyučovací předmět.

V osmé kapitole vysvětluji nový pojem gender, jeho český překlad, typicky ženské, mužské vlastnosti a vzájemnou spojitost genderu s etiketou, kde zjišťuji, že podle etikety nejsou ženy a muži sobě rovní, žena má větší postavení ve společnosti, protože dokáže na svět přivést nový život.

V deváté kapitole zdůrazňuji důležitost genderu ve škole, protože na tom, že se stáváme mužem či ženou mají velký podíl nejen rodina a kamarádi, ale právě i tyto školské instituce, dále zmiňuji feminizaci ve školství, genderovou socializaci a koedukaci.

V desáté kapitole se setkávám s novým pojmem genderově citlivá škola, kde tento pojem vysvětluji, dále zmiňuji obtížnost dosažení genderově citlivé školy a genderově citlivé knihy či učebnice.

Cílem praktické části je výzkum, který je zaměřený na zjištění nových informací, které zjišťují, jak děvčata a chlapci dodržují základy etikety. Nejdříve jsem pomocí předvýzkumu provedla strukturovaný rozhovor s paní vychovatelkou, dále jsem analyzovala dokumenty jako jsou školní řád, školní vzdělávací program pro školní družinu, vnitřní řád školní družiny a vnitřní řád školní jídelny. A také jsem pomocí pozorování zjišťovala, jak se děvčata a chlapci chovají na chodbách, ve školní jídelně a ve školní družině. Výsledky jsem zaznamenávala pomocí čárkovací metody do záznamového archu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Etiketa jako součást etiky?

Slovo etika pochází z řeckého slova ethos neboli mrav. Etiku tedy lze česky přeložit jako mravouka. Je to věda o morálce a mravech, jejíž cílem je odlišit dobré od špatného. „Etika je filozofická věda o správném způsobu života, vycházející z racionálních přístupů a snažící se nalézt, popřípadě i zdůvodnit, společné a obecné základy, na nichž morálka (předmět etiky) stojí.“ (Jankovský, 2003, s. 22)

Etika je samostatná vědní disciplína. Vyvinula se z filozofie a zkoumá mravní chování člověka. Rozlišování mezi správným a špatným chováním je základem správně fungující společnosti. Etika nám napomáhá, které z nabízených řešení je správné. Zabývá se otázkami jako jsou např. Co je dobro? Co je zlo? (Jankovský, 2003, s. 21)

Za zakladatele etiky jako nauky je považován řecký filozof Aristotelés. Hodnotí etiku jako nejvyšší a nejdůležitější nauku vůbec. Aristotelés chápal etiku jako druh nauky o obci. Etiku přirovnává k nauce politické, protože ta určuje, které nauky mají v řecké polis být a kterým se má každý občan učit a řídit. Aristotelés se snažil svými spisy o etice učit mladé spoluobčany, jak se stát mravními a prospěšnými občany pro obci. (Aristotelés, 1996, s. 26)

Etiku lze rozlišit na etiku autonomní a heteronomní. V autonomní etice si člověk morálku vytváří sám a v heteronomní etice jsou pravidla dána z vnějšku. Dále lze etiku rozdělit na individuální, která se zabývá morálkou jedince (1 osoba) a sociální, která zkoumá morální problémy ve skupině (více lidí). (Jankovský, 2003, s. 23)

Může být etiketa vnímána jako součást etiky? Švýcarský filozof, psycholog, přírodní vědec Jean Piaget a americký psycholog, profesor Lawrence Kohlberg zahrnuli etiketu právě pod etiku. Etiketa je podle jejich mínění považována za nižší stupeň morálního (etického) vývoje. Jean Piaget „rozlišil období heteronomní (cca od 5 – 11 let) a autonomní morálky (cca od 11 let). V heteronomním období se dítě řídí pravidly, která jsou stanovena vnější autoritou. Pro tyto děti byly podstatné důsledky činů, nikoli jejich záměry.“ (Tyrlik, 2004, s. 16)

Na jeho teorii morálního vývoje navázal Lawrence Kohlberg, který „zdůraznil propojenost vývojových stádií morálky na kognitivní vývoj.“ Autor popsal morální vývoj jako „tři úrovně rovnováhy ve vývoji struktury“ (prekonvenční úroveň, konvenční úroveň a postkonvenční úroveň). (Tyrlik, 2004, s.19)

Pro mou práci bude nejdůležitější konvenční úroveň. „Na této úrovni je správné (takové jednání), které obhajuje zájmy rodiny, skupiny nebo národa, bez ohledu na jeho bezprostřední a patrné důsledky. Tento postoj nevyjadřuje pouze konformitu, ale přímo loajalitu vůči tomu, co se očekává od jednotlivce (conformity to personal expectations) a vůči společenskému řádu. Je to postoj aktivního udržování, podpory a obhajoby řádu, který vyžaduje identifikaci s osobami a skupinami, které jsou spojeny s tímto řádem.“ (Tyrlík, 2004, s. 19)

Konvenční úroveň se dělí do dvou stupňů. Stupeň orientace na interpersonální soulad aneb hodný chlapec, milé děvčátko, ve kterém popisuje, že dobré chování je takové, které těší druhé lidi. „Je vysoce konformní vůči stereotypu „normálnosti“. Chování je posuzováno na základě úmyslu. Nejvyšší význam mají dobré úmysly. Jedinec je oceňován za pěkné chování.“ (Tyrlík, 2004, s. 20)

Druhým stupněm je stupeň orientace na zákon a řád. „Orientace na autoritu, pevné normy a udržení sociálního řádu. Správné chování spočívá v plnění povinností, prokazování úcty vůči autoritám a udržování stávajícího řádu pro něj samotný.“ (Tyrlík, 2004, s. 20)

2 Rozdíl mezi etiketou a etikou

Pojmy etiketa a etika jsou velmi problematické, protože mnozí autoři chápou tyto pojmy odlišně. Někteří autoři si myslí že tyto pojmy jsou si rovni a spolu úzce souvisí. Jiní si myslí, že etiketa je nadřazená či podřazená etice. A někteří dokonce říkají, že tyto pojmy jsou zcela odlišné.

2.1 Rozdíl podle E. Turiela

Americký profesor a psycholog Elliot Turiel rozlišil morální (etika) a společenskou (etiketa) doménu. „Upozornil, že mnohé případy pravidel, omezení a jejich porušení, která využíval například Piaget při studiu morálky, ve skutečnosti nevyvolávají morální otázky. Pravidla hry, ať již hry v kuličky nebo tenisu, podle něj nejsou morálními pravidly, ale konvencemi.“ (Tyrlík, 2004, s. 10)

Morální pravidla zahrnují různé společenské aktivity, které zajímají druhé lidi, takže nemohou být omezeny určitou autoritou jako např. rodiče či učitelé. Na rozdíl od konvence, které upravují různé stránky sociálních interakcí jako pravidla stolování atd. Naopak od morálních (etických) norem se konvence odlišuje u jednotlivých společenství. Konvence je určité pravidlo, které negativně či pozitivně vymezuje naše vlastní jednání. (Tyrlík, 2004, s. 10)

Elliot Turiel uvádí tři hlediska, která odlišují morální pravidla od konvence.

- „omezenost pravidla (Bude takové jednání stále špatné, jestliže zde nebude pravidlo, které je zakazuje?)
- zákonná pravomoc autority (authority jurisdiction) (Bude takové jednání stále špatné, jestliže rodič řekne, že to můžeš dělat?)
- obecnost (Bude takové jednání špatné také v jiné škole/ v jiné zemi?)“ (Tyrlík 2004, s. 11)

2.2 Rozdíl podle E. Hanulákové

Podle, slovenské autorky a učitelky, Evy Hanulákové jsou pojmy skoro stejné. Pojem etiketa se často přirovnává k pojmu etika. Etiketa jako soubor pravidel slušného a zdvořilého chování ovlivňuje naše mezilidské vztahy a je součástí našeho každodenního života stejně tak jako etika. (Hanuláková, 1997)

2.3 Rozdíl podle L. Špačka

Podle, českého spisovatele a učitele, Ladislava Špačka pojmy etika a etika spolu souvisejí. I když mají tyto pojmy odlišný význam je mezi nimi určitá souvislost.

„Etiketa určuje naše chování v konkrétních situacích, a přitom vede k ohleduplnosti, empatii, citlivému přístupu k ostatním, a tak naplňuje poslání etiky – zabývat se hodnotami morálky v dané společnosti a vést k úctě k člověku.“ (Špaček, 2008, s. 5)

2.4 Rozdíl podle K. Cajthamlové

Podle, české lékařky a psychoterapeutky, Kateřiny Cajthamlové etiketa a etika jsou pojmy odlišné a dostávají se do sporu.

Ve své knize Abeceda moderního rodiče uvádí „Zatímco etika je nadčasová a bývá subjektivní i individuální, morálka je většinou produkt shody většiny společnosti. Pouhá etiketa obsahuje pravidla chování v určitých souvislostech a prostředích. Příkazy obecné morálky či etikety mohou být někdy v rozporu s etickými principy jednotlivce. Tyto postoje se mohou v jedné situaci i vzájemně dostat do konfliktu.“ (Cajthamlová, 2017, s. 95)

2.5 Rozdíl podle I. Šroňka

Podle, českého spisovatele, Ivana Šroňka etiketa a etika spolu úzce souvisí. Ve své knize Etiketa a etika v podnikání uvádí, že etiketu lze definovat jako soubor pravidel chování a etiku popisuje jako soubor pravidel lidského jednání. Etika zahrnuje morální zásady a normy, které usměrňují naše chování (tedy etiketu). (Šroněk, 1995, s. 211)

3 Rozdělení etiky

Etiku lze rozdělit do čtyř skupin.

3.1 Deskriptivní etika

Deskriptivní etika popisuje vzorce chování člověka ve společnosti. Tato etika je z části psychologii morálky a z části sociologií a je závislá na kultuře a čase. Popisuje danou situaci. Nezkoumá, co je dobré a co špatné. Zkoumá důvody, proč se tak člověk zachoval. (Thompson, 2004, s. 11)

3.2 Meta etika

Meta etika se opírá o lingvistiku. Zaměřuje se především na jazyk. „Meta etika představovala zoufalou snahu zjistit, co lidé svými výroky míní. Ti, kdo prohlašují, že něco je správné či nesprávné, jsou totiž rozhodně přesvědčeni, že jejich prohlášení význam mají.“ (Thompson, 2004, s. 12)

3.3 Normativní etika

Normativní etika je ideál. Ptá se, jestli je naše rozhodnutí správné. Říká nám, jak bychom se chovat měli, ale neříká nám, že se tak chovat musíme. Tato etika by měla plnit očekávání, jak by to v ideálním případě ve společnosti mělo vypadat. Zde se dozvídáme, co je dobro. (Thompson, 2004, s. 12)

3.4 Aplikovaná etika

Aplikovaná etika má největší praktický význam pro člověka. Řeší etické problémy, které se vyskytují v dané profesi. Do oblasti aplikované etiky patří etika životního prostředí, lékařská etika, obchodní etika, etika života a smrti, právní etika atd. (Thompson, 2004, s. 13)

4 Co je etiketa?

Slovo etiketa je cizího původu, pochází z francouzského slova *étiquette*, které lze česky přeložit jako lístek či štítek. Úplně první zmínka o etiketě se objevuje už v 15. století ve Francii. Slovo vzniklo ze starofrancouzského *estiquer*, které lze přeložit jako vyvěsit či připevnit. Byly to jakási sepsaná pravidla na papíře, kterými se měla šlechta řídit. (Špaček, 2008)

Slovo etiketa bylo poprvé použito v době francouzského krále Slunce Ludvíka XIV. Králův zahradník napíchal na trávník cedulky (etikety), aby se šlechtici v zahradách chovali slušně a ohleduplně a neničili svým rozpustilým chováním jeho práci. (Špaček, 2008, s. 13)

Encyklopedie společenského chování uvádí, že „etiketa je nauka o chování společenském. Jiný význam slova etiketa je nálepka, viněta na láhvi, což ovšem se společenským chováním rovněž souvisí.“ (Smejkal, 2001, s. 45)

Etiketa není filozofická disciplína, ale je to soubor, který určuje naše chování. Etiketu tedy můžeme nazvat jako soubor pravidel slušného a zdvořilého chování ve společnosti. Je to jakýsi souhrn společenských zvyklostí a norem chování. Jsou to pravidla psaná i nepsaná, které nás chrání před společenskými úrazy. (Špaček, 2008, s. 5)

S etiketou se v životě setkáváme každý den v různých situacích např. v rodině, ve škole, na úřadě i v osobním životě. Jde o správné držení těla, zdravení, vhodné vyjadřování při rozhovoru, oblékání, správné stolování a mnoho dalších.

Etiketa je součástí našeho každodenního života, je důležitou součástí mezilidských vztahů a vede nás k empatickému myšlení a vřelému přístupu k ostatním lidem. Znalost pravidel umožňuje přirozené chování. (Špaček, 2008)

Etiketa se vytvářela už po staletí na základě společenské potřeby a nutnosti. Etiketa se vyvíjí tak, jak se vyvíjí lidská společnost. Každá společnost se řídí obecnými pravidly vycházejícími z právních norem, aby všichni občané věděli, jaké chování se od nich očekává a jak se mají chovat k ostatním. (Špaček, 2008, s. 8)

5 Co do etikety patří?

Do oblastí etikety patří např. tykání a vykání, správné stolování, oblékání, vhodné chování v práci, zdravení, chování vůči osobám druhého pohlaví, správné podání ruky, představování, správné chování při různých společenských událostech (svatba, návštěva divadla, koncerty, výstavy, pohřeb...) a mnoho dalších. Je jich opravdu mnoho, a proto si v mé bakalářské práci vyberu jen ty, které s mým tématem nejvíce souvisí.

5.1 Společenská přednost

Etiketa jako nauka o společenském chování má svá určitá pravidla. Znalost těchto pravidel nás chrání před společenským pádem. Dávání společenské přednosti je projev úcty k pohlaví, k postavení osob a k věku. (Šroněk, 1995, s. 28)

Otázka tedy zní: Jak poznáme, kdo je společensky více významnější? Pomůže nám toto pravidlo o společenské přednosti.

Společensky významnější osoby jsou: (Smejkal, 1993, s. 55)

1. žena – žena je více než muž
2. starší – starší osoby (otec, matka, dědeček...) než mladší
3. nadřízený – nadřízená osoba (šéf v práci, vedoucí...) než podřízený (zaměstnanec)
4. populární osoba – známá, slavná osoba, VIP (herci, zpěváci...) než normální osoba

5.2 Zdravení

Pozdrav je důležitým činitelem společenského styku a je nedílnou součástí našeho každodenního života. Pozdrav je projevem přátelství, slušnosti, zdvořilosti a úcty. Způsobů, jak pozdravit druhého člověka je mnoho. Pozdravit můžeme hlasem, pokynutím nebo podáním ruky. (Šroněk, 1995, s. 33)

Nejběžnější způsob zdravení je pozdravením hlasem. Rodinu, přátele a lidi, které dobře známe zdravíme slovy ahoj, nazdar nebo čau. Cizí lidi, které neznáme, významné osoby (herci, zpěváci, prezident...), osoby v zaměstnání (prodavačka v obchodě, na úřadě, v lékárně...), a taky učitelé oslovujeme slovy dobré ráno, dobrý den, odpoledne či večer. (Šroněk, 1995)

Jenže, kdo zdraví jako první? „Zásadně platí, že nejprve společensky méně významná osoba zdraví osobu společensky významnější. Tedy muž zdraví ženu, podřízený nadřízeného, mladší staršího.“ (Smejkal, 1993, s. 65)

5.3 Oblékání

V dnešní době je oblékání velmi důležité a je velkou součástí našeho každodenního života. Aniž bychom si to uvědomovaly, oblečení velmi ovlivňuje naše chování a vystupování. Náš dress code o nás prozradí víc, než bychom chtěli. Podle něj nás ostatní lidé zařazují do různých sociálních rolí. (Smejkal, 1993, s. 166)

Jak se říká „šaty dělají člověka“. Zvolené oblečení vypovídá o našem vkusu a stylu. Oblečení by mělo být vždy čisté, voňavé, vyžehlené a vhodně zvolené k naší postavě. Vhodné oblečení je dáno charakterem společenských událostí. (Smejkal, 1993)

U většiny českých škol si děvčata i chlapci mohou do školy obléct své oblíbené oblečení. Nejčastěji děti volí pohodlné oblečení, ve kterém se nejlépe cítí a vyjadřuje jejich osobnost. Důležité je však i na rodičích, aby na své děti dohlédli, aby se děti nestaly terčem posměchu, když si vezmou do školy třeba kostým známého superhrdiny.

Děti nemusí nosit předepsané uniformy jako třeba ve Francii, Velké Británii či různých zemích. Podle mého názoru, by to však, ale nemuselo být pro děti zas tak špatné. Uniformy mohou být i vkusné a ve školství by se vyřešil problém s nevhodným oblečením. Bohaté děti by vypadaly stejně jako chudé, byla by mezi nimi určitá rovnocennost, možná by si děti tak nezáviděly a omezilo by to i problém s šikanou. (Bednaříková, 2013)

Při hodinách tělesné výchovy či výtvarné výchovy by se žáci i žákyně měli převléknout do předepsaného oblečení a obuvi. V případě, že předepsané oblečení a obuv nemají, vystavují se možnosti kázeňského postihu. Nemohou totiž v dané vyučovací hodině pracovat, neboť by hrubě porušili zásady hygieny a bezpečnost. Dále je zakázáno v budově školy nosit čepice a jiné příkrývky hlavy.

S oblékáním také úzce souvisí i přezouvání. Žáci i žákyně jsou povinni se v prostorách školy přezouvat. Po příchodu do školy se děti přezouvají, oblečení a boty si uloží do šatních skříněk.

5.4 Stolování

Stolování patří mezi nejtěžší složku etikety, ale není to vůbec složité na pochopení. Nejdůležitější pravidlo je, že vidlička se drží v levé ruce a nůž v ruce pravé. Spousta dětí, ale i dospělých však drží příbor špatně, a proto může dojít k společenskému trapasu. (Smejkal, 1993)

U stolu bychom měli sedět vzpřímeně a chovat se slušně a vychovaně. Při jídle nesrkáme, nezíváme a nemluvíme s plnou pusou. „Za jídla neohrožujeme lokty své sousedy a držíme ruce podle těla s lokty směřující dolů.“ (Palkosková a Třebický, 1948, s. 60)

Ve školství se nejvíce děti setkávají se stolováním ve školní jídelně. Zde se děti učí nejzákladnějšímu stolování. Děti přijdou do školní jídelny, vezmou si lžici, vidličku, nůž a tác na kterém si pak jídlo odnesou. Dostanou od paní kuchařky polévku, hlavní chod, pití a někdy salát či kompot. Děti si s táčem jídla jdou sednout ke svému kamarádovi. Jako první začnou jíst polévku lžící v pravé ruce. Po polévce jí děti hlavní chod. V pravé ruce drží nůž a v levé vidličku. Jídlo děti zapijí a odnáší tác paní kuchařce. Během stravování by se měli děti chovat slušně a nerušit ostatní děti při jídle.

Dále existuje složitější stolování např. v restauraci nebo při různých společenských oslavách či svatbě. Stolování rozdělujeme na stolování slavnostní, oficiální nebo rodinné. Tyto druhy stolování mají přísnější kritéria. Podmínkou slušného stolování je pěkně upravený stůl a naše základní znalosti etikety. (Špaček, 2017)

Talíř leží uprostřed stolu, na talíři je čistý ubrousek na utření úst, vpravo leží nůž, lžice a menší lžice na předkrm, vlevo je umístěna vidlička na hlavní chod a menší vidlička na předkrm. Při servírování se talíř otočí tak, aby bylo maso vpravo, protože ho krájíme nožem v pravé ruce. Příloha je umístěna vlevo. Dále vlevo může být podáván talíř se salátem. Sklenice se umísťují vpravo ke špičce nože, které stavíme buď do tvaru trojúhelníka nebo do řady. Sklenice se umísťují tak, jak se budou používat např. první v pořadí bude sklenice na přípitek, druhá sklenice na víno a poslední menší sklenice na nealkoholické nápoje. (Špaček, 2017)

5.5 Kouzelná slovíčka

Základní pravidlo slušné komunikace je naučení dvou kouzelných slovíček jako prosím a děkuji. Umět poprosit a poděkovat bychom měli učit děti již od útlého věku, aby děti nebyly považované za nezdvořilé a nevychované. Pro pochopení důležitosti těchto slovíček si uvedeme příklad z knihy Slabikář slušného chování od Jiřího Dvořáka. „Katka sladký nanuk vzala, ani nepoděkovala. Teď jí visí místo díky sladký rampouch na jazyku.“ (Dvořák, 2011, s. 6)

Když si vezmeme nebo půjčíme od kamaráda nějakou věc (hračku, plyšáka, v naší ukázce nanuk) měli bychom o tuto věc požádat slovíčkem prosím a poté projevit patřičnou

vděčnost slovíčkem děkuji. Jestliže nepožádáme a následně nepoděkujeme můžeme o kamarády také snadno přijít. (Dvořák, 2011, s. 6)

Je velice důležité tyto dvě kouzelná slovíčka používat každý den. Při jejich používání se zvyšuje pravděpodobnost, že děti nebo i dospělí dostanou to, po čem právě touží a také budou za jejich pěkné chování pochváleni. Tyto dvě slovíčka mají velkou moc, mohou z nás udělat oblíbence v rodině či ve škole. Při nedodržení tohoto pravidla může však docházet k nemilému jednání od druhé osoby a můžeme být označeni za nevychovance či nezdvořáka.

5.6 Pravidla slušné komunikace

Komunikace neboli schopnost dorozumívat se s jinými lidmi je v našem životě velice důležitá. Prostřednictvím komunikace lidé vyjadřují své myšlenky, navazují mezi sebou vztahy, přátelí se, utváří své pocity a přání. (Špačková, 2009, s. 8)

Komunikace mezi dětmi nebo mezi žákem a učitelem má svá určitá pravidla. Při komunikaci je důležitý oční kontakt, hlasitost, rychlost, zřetelnost a tón řeči. Je vhodné se během diskuze nepřekřikovat, neskákat do řeči a nepoužívat vulgární výrazy. Děti by se neměli při komunikaci navzájem urážet. Když však s něčím nesouhlasí, můžou vyjádřit svůj nesouhlas. Při komunikaci je také důležitá správná mimika, gestika a proxemika. (Špačková, 2009, s. 10)

S komunikací souvisí také oslovování. Oslovování je velmi důležitá společenská aktivita, se kterou se v životě setkáváme. Oslovením dáváme najevo vzájemný vztah a úctu mezi druhou osobou. Oslovit cizího člověka může být někdy velice těžké, může za to strach, stud či tréma. (Špaček, 2017, s. 36)

Ve školství se děti s oslovováním učitelů či pedagogických pracovníků setkávají každý den. Jak správně oslovit učitele? Když dítě potká pana učitele či paní učitelku na chodbách školy či v jídelně oslovuje dítě učitele slovy „Dobrý den, pane učiteli, paní učitelko“. Učiteli by mělo dítě vždy vykat. Vykání je totiž projev úcty a uznání. (Smejkal, 1993, s. 81)

6 Etiketa ve školství

Ve školství je znalost etikety i etiky velmi důležitá. Škola je společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Hlavním cílem je socializace žáků a získávání znalostí, dovedností, postojů a názorů. Škola podporuje osobnostní a sociální rozvoj a připravuje děti na život osobní, pracovní a občanský. (Procházka, 2012)

6.1 Etiketa pro předškoláky

Učit etiketě holčičky i kluky je vhodné již od 3 let. Úplně první základy slušného chování získávají děti od svých rodičů. „Slušné chování je to nejcennější, co mohou rodiče dát svým dětem.“ (Špaček, 2012, s. 7)

Ve školce se děti učí hrát si s ostatními dětmi, navzájem si půjčovat hračky, zdvořile se chovat, používat tzv. kouzelná slovíčka jako jsou prosím a děkuji, zdravit dospělé i kamarády, vhodně se oblékat, hygienické návyky, slušně se chovat u stolu, správně držet skleničku a příbor a mnoho dalších. Toto jsou základní hodnoty, které dětem pomohou v úspěšném osobním životě. (Špaček, 2012)

6.2 Etiketa pro školáky

Ve škole se učíme dalším důležitým pravidlům slušného chování. Děti se učí zdravit učitelé i své kamarády v budově školy, na chodbách i v jídelně. Učí se včas přicházet do třídy, chystat si své pomůcky na vyučování (sešity, pouzdro...), vstát ze své židle, když přijde pan učitel či paní učitelka do třídy a posadit se, až k tomu dá svolení. Učí se k úctě a poslušnosti k autoritě. (Špaček, 2016)

Během vyučování by děti neměli vyrušovat, odmlouvat, napovídat při testu a opisovat při testu. Na chodbách by děti neměli hlasitě křičet a utíkat, aby se jim nestal nějaký úraz. Na obědě by neměli předbíhat ostatní děti a měli by se chovat slušně. Při jídle by neměli srkat a měli by dodržovat zásady správného stolování. Při návštěvě v knihovně by se děti měli chovat slušně a klidně. (Špaček, 2016)

Nejen ve škole, ale i v osobním životě začínají děti kolem šestého roku prožívat své první přátelské vztahy a lásku. Učitelé, ale i rodiče učí chlapce, aby se chovali k děvčatům slušně a zdvořile jako správný gentleman.

7 Etiketa v současné době

Úroveň etikety v dnešní moderní a uspěchané době plné internetu a sociálních sítí je velmi špatná. Lidé jsou často neuctiví, vulgární a neochotní vůči druhým osobám. Ve školství se setkáváme s odmlouváním, hrubým chováním, a dokonce i s šikanou. Já osobně doufám, že se období postupem času zlepší a přístup člověka k etiketě bude opět důležitý.

Někteří lidé se odmítají podřídít společenským normám. „Existuje také určitá část obyvatelstva, která považuje a bude i dále považovat pravidla společenského styku za přežitá. Jsou to lidé, kteří vycházejí z principu: Co je komu do toho, jak se chovám k jiným, jak se oblékám, jak vypadám.“ (Šroněk, 1995, s. 25)

Znalost etikety je v našem životě nutností. Její výuka je důležitá a neměla by se zanedbávat. Ve vyučování je etiketě věnováno velmi málo času a pouze jen okrajově. Obsah učiva je však jen základní (základy slušného chování ve vztahu muž a žena, základy stolování, jak se chovat na plese, v restauraci, v kině, v divadle atd.) málokdy učitelé etiketu probírají do hlubších detailů. Etiketě se však neučíme nejen ve škole od učitelů, ale i v rodině od rodičů či prarodičů, v tanečních, v zájmových kroužcích, v knihách či na internetu. (Šroněk, 1995)

V dnešní době si spoustu lidí myslí, že etiketu není nutné dodržovat, protože dodržováním slušného chování ničeho nedosáhneme, a proto je zcela zbytečné se zdvořile a slušně chovat. Je důležité pravidla slušného chování dodržovat, ale nic bychom neměli přehánět. Lidé by se měli chovat tak, jak si myslí, že je to správné. Přehnaně dodržovat tyto pravidla není nic dobrého. Záleží na každém člověku, jak se rozhodne.

Podle mého názoru by se měla etiketa vyučovat jako samostatný předmět, a ne jako součást občanské výchovy. Učit etiketě je velmi důležité, hlavně na základních školách, kde má pro děti velký význam. Etiketa má ve společnosti velmi důležité místo a prohloubením znalostí by se tak zlepšil její současný stav.

8 Gender a etiketa

Slovo gender lze přeložit do češtiny jako pohlaví nebo rod. Tento pojem pochází z latiny a používá se od 2. poloviny 19. století. „Gender představuje soubor charakteristik týkajících se vzhledu, schopností, chování, zájmů atd., které jsou v určité společnosti a v určitém historickém období spojovány s obrazem ženy a s obrazem muže.“ (Smetáčková, 2016, s. 43)

Gender se používá k označení kulturně sociálních rozdílů. Jeho postavení se mění v kultuře a čase, ve kterém se nachází. Gender chápeme jako očekávání, která má společnost od žen a mužů, cosi jako ženské a mužské role. Udává typicky ženské a mužské chování. Existuje celá řada vzorců chování, které jsou ve společnosti považovány za typicky ženské a typicky mužské. (Smetáčková, 2016)

Typicky ženské: Žena je krásná, atraktivní, šarmantní, slušná, stará se o děti, o domácnost, nemluví sprostě, je slabá, naivní. Typicky mužské: Muž je silný, hlava rodiny, zajišťuje finančně rodinu, v domácnosti se stará o manuální práce, jsou pracovití, hrdí, agresivní, ješitní.

Rodiče udávají svým dětem gender už od narození. Holčičky oblékají do růžového oblečení a kupují jim panenky na hraní. Chlapečkům oblékají modré oblečení a kupují jim autíčka či stavebnice. Typické genderové projevy se děvčata i chlapci učí nejdříve v rodině, kde mají příležitost napodobovat rodiče (maminku a tatínka) jako vzory obou genderových rolí. Děti tak brzy zjišťují, co je od nich očekáváno, za jaké očekávání budou odměněny a za jaké naopak trestány. (Smetáčková, 2016)

V etiketě si nejsme všichni rovni. Žena je podle etikety společensky významnější než muž. Být ženou je v životě větším posláním než být mužem. Žena má největší poslání pro společnost, protože dokáže na svět přivést nový život. Žena se následně o dítě svědomitě stará vychovává jej a nejčastěji s ním zůstává na rodičovské dovolené. Avšak v dnešní době je to na uvážení rodičů, jestli zůstane na rodičovské dovolené žena nebo muž. Když je žena velmi ambiciózní a má vysokou pracovní pozici je výhodné, když zůstává doma muž, aby neměli nouzi o peníze. Je to na uvážení a dohodě obou partnerů.

9 Gender ve školství

Gender je ve školství velmi důležitý. Školská instituce posiluje naši genderovou identitu. „Na tom, že se stáváme muži či ženami a co konkrétně to znamená, mají velký podíl instituce, v kterých se pohybujeme a za jejichž přispění uskutečňujeme náš život. Tyto instituce jsou ze své podstaty genderově členěné a chceme-li v nich pobývat, musíme se tomuto genderovému řádu a genderovým zvyklostem přizpůsobit.“ (Smetáčková, 2006, s. 14)

Škola by měla působit konzervativně. Je na ni kladeno mnoho požadavků. Jeden z nejdůležitějších požadavků je usilování o rovnost mezi lidmi neboli rovnost mezi muži a ženami. Tento požadavek je nezbytnou součástí demokraticky orientované školy, neboť se očekává, že bude vytvářet stejné možnosti pro všechny své studující (ženy i muže). (Smetáčková, 2006, s. 6)

Mnohé školy však nejsou schopny určité požadavky splnit. Hlavním důvodem není však neochota ředitele či pedagogického sboru, ale spíše neznalost o dané problematice. „Vyučující a vedení škol, kteří si neosvojili znalost genderové problematiky, obvykle nepovažují ani za potřebné o tématech týkajících se postavení dívek a chlapců ve škole přemýšlet, neboť pro ně vystupují jako samozřejmá a daná biologickým určením.“ (Smetáčková, 2006, s. 6)

Škola by měla nabízet stejné příležitosti a možnosti pro žákyně i žáky. Měla by poskytovat stejné příležitosti a rovný přístup mezi dětmi. Školská sociální instituce a organizace by měla být prostředím, kde děvčata a chlapci rozvíjejí své znalosti, vědomosti a postoje. Ve škole by neměli být děti ve svém rozvoji svazováni žádnými pravidly vázanými na skutečnost, zda je člověk ženou či mužem. (Smetáčková, 2006)

Kdo dostává lepší známky? Děvčata nebo chlapci? „S genderovými rolemi souvisí i očekávané studijní výsledky. Velmi časté odpovědi dívek i chlapců bylo, že dívky se lépe učí, mají lepší známky, nemají tolik průšvihů a nedostávají tolik poznámek.“ (Jarkovská, 2013, s. 146)

Důležité je také zmínit pojem feminismus. Toto hnutí usiluje o rovnoprávnosti žen tedy usiluje o to, aby žena byla vnímána muži jako rovnocenná bytost a aby měla stejná práva jako oni. Na feminismus navazuje další termín zvaný feminizace. „Pojem feminizace se běžně vymezuje jako obsazení či ovládnutí něčeho ženami (ženským živlem), jako početní převaha žen v nějaké oblasti. Feminizace školství znamená převahu žen, které jsou zaměstnané ve školství v učitelských profesích.“ (Bendl, 2002, s. 20)

V dnešní době je v České republice školství velice feminizováno. Toto tvrzení nám potvrdí údaje z roku 2000. Úplně největší procento žen pracuje v mateřských školách. Na základních školách pracuje 84,41 % učitelek. Na středních školách pracuje 63,02 % žen a na vyšších odborných školách pracuje 64,54 %. Více učitelů, než učitelek najdeme na vysokých školách. (Bendl, 2002, s. 20)

Velmi důležitý je průběh genderové socializace, kde se utváří rozdílné chování mezi děvčaty a chlapci. Při genderové socializaci si jedinec přisvojuje hodnoty, pravidla a normy chování a stává se součástí určité společnosti. V tomto procesu probíhá také genderová enkulturace. Genderová enkulturace je vrůstání jedince do kultury dané společnosti. Ta v naší kultuře vyjadřují tři názory o mužích a ženách. První názor je, že muži jsou od přírody nadřazené pohlaví. Druhý názor je, že se ženy a muži liší po psychologické stránce. Třetí názor je, že rozdíly mezi ženami a muži jsou přirozené. (Smetáčková, 2006, s. 12)

Rovnost mezi děvčaty a chlapci je v českých školách zajištěna koedukací. Koedukace je společná školní výuka děvčat a chlapců ve stejné škole. Avšak podle výzkumy mají dívky v čistě dívčích školách lepší školní výsledky než v koedukovaných školách. Dívky mají lepší známky z technických předmětů, fyziky a matiky, protože jsou ve třídě pouze s děvčaty a cítí se bezpečněji. Naopak chlapci mají lepší školní výsledky v koedukovaných školách. (Smetáčková, 2006, s. 17)

Práce učitele byla v minulosti určena pouze pro muže, kteří mohli pro tuto profesi získat určené vzdělání. „Ženy byly nejprve z pracovní sféry zcela vykázány, posléze jim byla svěřována spíše pozice vychovatelek a učitelské povolání se jim šířeji otevřelo až ve 20. století. Kvalifikace pro tuto práci byla spatřována především v jejich „přirozené“ úloze v rodině, která se spojuje zejména s výchovou dětí.“ (Smetáčková, 2006, s. 20)

10 Genderově citlivá škola

Genderově citlivá škola je instituce, která usiluje o zmírňování genderových nerovností a o odstranění diskriminace mužského a ženského pohlaví. „V oblasti vzdělávání se požadavek rovnosti dívek a chlapců stal legitimním i z hlediska státního zájmu a stal se součástí priorit Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.“ (Jarkovská, 2013, s. 42)

Dosažení genderově citlivé školy je však velmi obtížné. Velkou překážkou je ovlivňování rodinou, vrstevníky a médií, kteří ovlivňují jedince proti záměrům školy. Další překážkou je vliv prostředí a málo času vyučujících kvůli zahlcování dalšími aktivitami. (Smetáčková, 2006, 58)

Během školního vyučování dostávají děvčata i chlapci mnohem více než jen dané informace z právě probírané látky daného předmětu. Děti se učí genderové rovnosti mezi lidmi. Aby se dívky a chlapci nerozvíjeli omezeným způsobem jsou v učebních materiálech, knihách, textech a obrázcích použito nesexistické způsoby myšlení. Děti jsou obklopeny obrázky mužů, jak se starají o miminka, vaří a uklízí a děvčat, jak hrají fotbal a zastávají důležité pracovní pozice jako je ředitelka či podnikatelka. (Jarkovská, 2013, s. 42)

Genderově citlivá škola přistupuje ke každému člověku bez ohledu na očekávání, která spojujeme s chlapci a s dívkami. „Abychom mohli konkrétní školu považovat za genderově citlivou, měla by se ve svém celkovém přístupu i dílčích aktivitách soustřeďovat na respektování individuálních dispozic každého žáka a žákyně.“ (Smetáčková, 2006, s. 58)

Aby byla škola genderově citlivým místem musí učitelé začít používat genderově citlivý způsob vedení výuky a výchovy tak, aby byl podporován rozvoj všech dětí (děvčat i chlapců) a učitelé musí mít k dispozici moderní učební pomůcky (učebnice, knihy), které znázorňují muže a ženy jako rovnocenné. (Smetáčková, 2006, s. 58)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

11 Cíl praktické části

Obsahem mé praktické části je výzkum, který je zaměřený na zjištění informací, jak děti (děvčata a chlapci) dodržují základy etikety. Od výsledků výzkumu očekávám zjištění nových informací a vědomostí, které budu moci využít i ve své praxi a v budoucím povolání jako vychovatelka. Dále má práce může posloužit i dalším vychovatelům a vychovatelkám či jiným pedagogickým pracovníkům, protože bude volně přístupná online a také může být inspirací pro následující výzkumníky.

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila tyto následující cíle. Prvním cílem bylo pomocí strukturovaného rozhovoru zjistit, jestli paní vychovatelka trvá na dodržování pravidel, jak a kde se děti seznamují s pravidly slušného chování, jestli se vychovatelky domlouvají na jednotlivých pravidlech a jak trestají děti při porušení pravidel.

Mým druhým cílem bylo pomocí analýzy dokumentů zjistit, kde se žáci a žákyně dozví, jak mají dodržovat pravidla etikety. Analyzovala jsem školní řád, školní vzdělávací program pro školní družinu, vnitřní řád školní družiny a vnitřní řád školní jídelny.

Mým třetím cílem bylo pomocí pozorování zjistit, jak dodržují pravidla etikety žáci a žákyně v jednotlivých prostředích. Nejdříve jsem pozorovala děti na školních chodbách (období, kdy děti končí školní vyučování a odchází s paní vychovatelkou na oběd). Poté chování dětí ve školní jídelně, a nakonec pozorování v prostředí školní družiny. Své pozorování jsem zaznamenala pomocí záznamového archu.

12 Výzkumný soubor

Výzkum v mé praktické části byl zaměřen na děti, které navštěvují školní družinu. Děti chodí na 1. stupeň základní školy. Celkem bylo sledováno 28 dětí. Z toho 16 děvčat a 12 chlapců. Z 28 dětí navštěvovalo 5 dívek a 2 chlapci 1. ročník základní školy. Dále 7 dívek a 4 chlapci navštěvovali 2. ročník a 4 dívky a 6 chlapců navštěvovali 3. ročník.

Ročník	1.	2.	3.
Počet dívek	5	7	4
Počet chlapců	2	4	6
Celkem	7	11	10
Celkový počet dětí	28		

Společně se mnou byla během výzkumu přítomna i paní vychovatelka, která vede tuto družinu. Při výzkumu se žádným způsobem nijak nezapojovala, měla funkci pouhého pozorovatele, a proto považuji ovlivnění výsledků mého výzkumu z její strany za velmi minimální. Děti s prováděním výzkumu nebyly seznámeny, aby se chovaly co nejpřirozeněji a aby byly moje výsledky výzkumu co nejobjektivnější.

Výzkum proběhl na základní škole Osecká 315, Lipník nad Bečvou na základě ústního svolení pana ředitele školy a paní vychovatelky, kteří mi poskytli písemné dokumenty školy. A také souhlasili s uvedením názvu školy v mé bakalářské práci.

Výzkumný soubor lze, podle genderu, rozdělit na 16 dívek a 12 chlapců. Můžeme tedy říct, že se jedná o genderovou nerovnocennost. Proto budu ženskou genderovou skupinu a mužskou genderovou skupinu hodnotit každou zvlášť. Hlavně v pozorování budu zkoumat, která genderová skupina, chlapci nebo děvčata, v prostředí školy (na chodbách, ve školní jídelně, ve školní družině) více dodržovala pravidla, jestli děvčata nebo chlapci?

13 Výzkumné otázky

„Výzkumné otázky vycházejí z obecného určení cílů a přetvářejí je do specifictější a konkrétnější podoby. Začínají proces propojování abstraktních konceptů, použitých k určení cílů se specifickými a konkrétními daty a datovými indikátory, které budou ve výzkumu skutečně využity. Vyjasnění výzkumných otázek je stejně důležité jako vyjasnění cílů.“ (Punch, 2008, s. 42)

Výzkumné otázky umožňují organizovat výzkum a udávají mu určitý směr. Výzkumné otázky je vhodné formulovat a následně je zodpovědět. Jejich formulace napomáhá při uspořádání myšlenek. Určují hranice výzkumu a udržují zaměření výzkumníka na vlastní cíle výzkumu. Nejčastěji se výzkumné otázky formulují v tázacích otázkách. (Punch, 2008)

Při strukturovaném rozhovoru s paní vychovatelkou jsem měla hned několik výzkumných otázek. Zajímalo mě, jestli paní vychovatelka trvá na dodržování pravidel? Jak se děti seznamují s pravidly slušného chování ve školní družině? Kde ve školní družině žáci zjistí, jak se mají správně chovat? Jestli se vychovatelky domlouvají kolektivně na jednotlivých pravidlech nebo jedná každá za sebe? Jak děti paní vychovatelka trestá při porušení pravidel?

V analýze dokumentů budu zkoumat dvě výzkumné otázky. V jakých dokumentech školy děvčata a chlapci zjistí, jak se mají správně chovat? Co žáky a žákyně čeká při porušení těchto pravidel?

Při pozorování (na školní chodbě, ve školní jídelně a ve školní družině) jsem se zaměřila na jednu hlavní výzkumnou otázku. Která skupina, děvčata nebo chlapci, více dodržovala pravidla etikety?

14 Smíšený výzkum

Kvalitativní a kvantitativní výzkumy jsou natolik rozdílné, že jsou mnohdy stavěny proti sobě jako naprosto protikladné a navzájem neslučitelné. Lze se přiklonit k názoru, že každý z těchto přístupů má své přednosti i nedostatky, a že je nejen možné, ale i výhodné oba v konkrétních výzkumech kombinovat.

Smíšený výzkum je tvořený kombinací kvalitativního a kvantitativního přístupu. Tento přístup výzkumníci používají v praxi velice dlouho, avšak donedávna jim metodologové nevěnovali takovou velkou pozornost. „Smíšený výzkum je definován jako obecný přístup, v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmaty v rámci jedné studie.“ (Hendl, 2005, s. 60)

Ve smíšeném výzkumu existují dva hlavní typy výzkumu. Prvním typem je výzkum pomocí míchání metod. „V některých typech smíšeného výzkumu se používají na úvod kvalitativní metody sběru dat, po jejich shromáždění a analýze následuje dotazování pomocí strukturovaného dotazníku v rámci statistického šetření a potom se provede dodatečné hloubkové dotazování vybraných účastníků šetření.“ (Hendl, 2005, s. 60)

Druhým typem smíšeného výzkumu je výzkum, který představujeme na základě smíšeného modelu. „V tomto typu výzkumník využívá jak kvalitativní, tak kvantitativní výzkum uvnitř jednotlivých fází výzkumného procesu. V zjednodušeném třífázovém modelu výzkumného procesu se nejdříve určují výzkumné otázky, pak se shromažďují data, a nakonec se analyzují.“ (Hendl, 2005, s. 60)

15 Předvýzkum

Předvýzkum obvykle navazuje na pilotáž (získání předběžných informací o dané problematice). Je to jakýsi zmenšený model vlastního výzkumu. Provádí se převážně na poměrně malém vzorku osob, získané výsledky tedy neumožní činit obecné závěry. Pečlivě provedený předvýzkum zmenšuje riziko použití nevhodné metody či techniky a často také přispívá ke zpřesnění formulace problému a hypotéz výzkumu. (Maňák, 2005, s. 83)

„Předvýzkum a orientační výzkum představují situaci, kdy výzkumník při přípravě ideového plánu výzkumu naráží v obecné rovině na nedostatek informací. Tento nedostatek může mít různou povahu, počínaje nedostatkem či absencí odborné literatury k tématu a konče nezkušeností výzkumníka s konkrétním problémem, který chce zkoumat.“ (Miovský, 2006 s. 29)

Předvýzkum jsem zvolila z důvodu získání vzhledu do dané situace. Avšak z důvodu nedostatku času paní vychovatelky a následné situace proběhl rozhovor přes messenger.

15.1 Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami probíhá podle řady pečlivě formulovaných otázek, na které mají jednotliví dotazovaní odpovědět. V tomto typu rozhovoru je předem jasně formulované znění i pořadí otázek. Otázky jsou přesně určeny a předem připraveny. (Hendl, 2005, s. 173)

Výzkumník k otázkám nepřidává vlastní komentář, pouze čte otázky a zaznamenává odpovědi. Jeho výsledky jsou snadno zpracovatelné. Základním účelem strukturovaného rozhovoru je co nejvíce minimalizovat efekt výzkumníka na kvalitu rozhovoru. (Hendl, 2005, s. 173)

Velkou výhodou strukturovaného rozhovoru je jeho snadné vyhodnocení, naopak za určitou nevýhodu může být považována nemožnost přirozené komunikace v průběhu dotazování. Další nevýhodou je i to, že různým dotazovaným klademe stejně formulované otázky a tím přehlízíme situovanost rozhovoru. (Hendl, 2005, s. 173)

„Tento typ rozhovoru je vhodný, pokud ho nemáme možnost opakovat a máme málo času se respondentovi věnovat. Použijeme ho i tehdy, když jde o vstupní a závěrečný rozhovor v rámci nějakého intervenčního programu a odpovědi se mají srovnávat.“ (Hendl, 2005, s. 173)

15.2 Vyhodnocení výsledků předvýzkumu

Při vyhodnocení předvýzkumu jsem použila metodu analýzy kvalitativních dat konkrétně obsahovou analýzu. V obsahové analýze je velmi důležitá významnost textu pro daný problém. Obsahovou analýzou chápeme jako „velmi široké spektrum dílčích metod a postupů sloužících k analýze jakéhokoli textového dokumentu s cílem objasnit jeho význam, identifikovat jeho stylistické zvláštnosti, případně určit jeho strukturu.“ (Miovský, 2006, s. 238)

Při obsahové analýze jsem se dozvěděla mnoho nových informací. Jsem ráda, že paní vychovatelka velmi dbá na dodržování etikety a pravidel s ní spojené. Paní vychovatelka má své děti ráda a záleží jí na tom, aby z dětí vyrostli slušní a oblíbení lidé ve společnosti. Tím také předchází, že by se děti mohli stát terčem posměchu a nežádoucího společenského chování od druhých osob.

Paní vychovatelka má na starost své oddělení školní družiny a nastavuje si svá vlastní pravidla etikety. Na nástěnce mají děti tzv. desatero školní družiny, kde jsou základní pravidla, které by měli dodržovat a kterými by se měli řídit. Na vytvoření těchto pravidel spolupracovala paní vychovatelka s panem ředitelem. Desatero školní družiny je k nahlédnutí v příloze.

Paní vychovatelka děvčata a chlapce seznamuje s etiketou již první den ve školní družině, což hodnotím za velmi přínosné, protože je velmi důležité, aby děti věděly, co mohou a co naopak nemůžou. Když však dojde k porušení pravidel etikety paní vychovatelka, ač nerada, dítě potrestá. Trest dětem dává proto, aby si děvčata i chlapci uvědomili, že jejich chování bylo špatné a příště se tomuto špatnému chování vyvarovali. Při malém prohřešku paní vychovatelka dítě slovně pokárá, když dítě opakovaně zlobí, pošle ho paní vychovatelka na trestnou lavici, kde musí deset minut sedět a když ani to nepomůže následuje poznámka do deníčku.

Kdybych měla zhodnotit výsledky předvýzkumu, tak podle mého názoru, závisí pravidla etikety a jejich dodržování hlavně na požadavcích paní vychovatelky, která si je sama vytváří a dbá na jejich dodržování. Avšak myslím si, že by bylo efektivnější, když by paní vychovatelka vytvářela pravidla chování společně s žáky.

16 Analýza dokumentů

Termín analýza dokumentů lze chápat podle užšího a širšího pojetí. „V užším pojetí pod termínem analýza dokumentů chápeme výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu, který vzniká interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu“ (Miovský, 2006, s. 98)

Výzkumník v procesu výzkumu pracuje s materiálem, který již existuje, nevytváří nová data, nevytváří tzv. nové zdrojové materiály pro analýzu. V širším pojetí chápeme analýzu jakéhokoli materiálu, který je zdrojem informací. Je to materiál jakékoli povahy, který fixuje data např. přepis rozhovoru, videonahrávka, text atd. (Miovský, 2006, s. 98)

16.1 Výsledky analýzy školní řádu a interpretace výsledků

Školní řád je důležitý dokument, který vydává ředitel školy. Školní řád upravuje práva, povinnosti a chování žáků, jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci. Dále školní řád obsahuje provoz a vnitřní režim školského zařízení (organizace vyučování), podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků před patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí, podmínky zacházení se školním majetkem ze strany dětí, žáků, studentů a hodnocení výsledků vzdělávání žáků (celkové hodnocení, hodnocení a klasifikace, chování žáka, výchovná opatření, hodnocení a klasifikace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, přezkoušení, opravná zkouška.)

Hlavní povinností při dodržování pravidel slušného chování žáků je, že „žáci dodržují zásady kulturního jednání, řídí se pravidly slušného chování a dobrých mezilidských vztahů mezi sebou navzájem a k pedagogickým i ostatním pracovníkům školy. Jsou povinni uposlechnout jejich pokyny, vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.“ (Školní řád, 2019, s. 1)

Při analýze tohoto dokumentu jsem se dozvěděla mnoho nových informací. Nejdůležitější částí ve školním řádu, které se týkají etikety, byla pro mě kapitola hodnocení výsledků vzdělávání žáků a jejich podkapitoly chování žáka a výchovná opatření.

V podkapitole chování žáka jsem se dozvěděla, že chování žáků a žákyní je klasifikováno třemi stupni. Stupeň 1 znamená velmi dobré chování žáků. „Žák uvědoměle dodržuje pravidla chování a školní řád. Méně závažných přestupků se dopouští ojedinele. Je přístupný výchovnému působení a snaží se své chyby napravit.“ (Školní řád, 2019, s. 10)

Při porušení některých pravidel následuje druhý stupeň. Stupeň 2 znamená uspokojivé chování žáků. „Chování žáka je v rozporu s pravidly chování a školního řádu. Žák se dopouští závažných přestupků proti pravidlům slušného chování a školního řádu nebo se opakovaně dopouští méně závažných přestupků. Ohrožuje bezpečnost a zdraví svoje nebo jiných osob.“ (Školní řád, 2019, s. 10)

Pokud žáci zásadně porušují daná pravidla etikety následuje třetí stupeň. Stupeň 3 znamená neuspokojivé chování žáků. „Chování žáka ve škole je v příkrém rozporu s pravidly slušného chování. Dopouští se takových závažných přestupků proti školnímu řádu nebo provinění, že je jimi vážně ohrožena výchova nebo bezpečnost a zdraví jiných osob. Záměrně narušuje hrubým způsobem výchovnou vzdělávací činnost školy.“ (Školní řád, 2019, s. 10)

Další důležitou podkapitolou ve školním řádě byla výchovná opatření, kde jsem se dozvěděla, že podle chování žáků může třídní učitel či jiní pedagogičtí pracovníci po projednání s ředitelem školy udělit pochvalu, jiná ocenění nebo při porušení pravidel kázeňské opatření, napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele a v nejhorším případě důtku ředitele školy, která se uděluje žákům za uvědomělé a opakované porušování školního řádu po udělení třídní důtky a soustavné agresivní chování.

16.2 Výsledky analýzy školního vzdělávacího programu pro školní družinu a interpretace výsledků

Školní vzdělávací program pro školní družinu vydává ředitel školského zařízení. Tento dokument obsahuje konkrétní cíle vzdělávání, formy vzdělávání, obsah vzdělávání, časový plán, podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví.

Pro můj výzkum byla nejdůležitější první kapitola konkrétní cíle vzdělávání, kde jsem zjistila, že „základním cílem pro školní družinu je výchova všestranně harmonicky rozvinutého člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnost.“ (Školní vzdělávací program pro školní družinu, 2018, s. 2)

V oblasti člověk a jeho zdraví se děti učí zásady správného stolování, vhodné oblékání a zásady hygieny. V oblasti Člověk a jeho svět se děti učí znalost školního řádu a společných

pravidel. Oblast člověk a společnost je pro mě nejdůležitější, protože v této oblasti se děti učí zásady slušného chování tedy základy etikety. Dále se děti učí empatii, úctě, řeší konflikty mezi dětmi, učí se komunikovat s dalšími dětmi při práci ve skupinách, navazují přátelské vztahy a pomáhají svému kamarádovi.

16.3 Výsledky analýzy vnitřního řádu školní družiny a interpretace výsledků

Vnitřní řád školní družiny je dokument, který vydávají paní vychovatelky společně. Je umístěn na nástěnce před vstupem do školní družiny. Vnitřní řád školní družiny upravuje práva a povinnosti žáků a zákonných zástupců. Dokument obsahuje provoz a vnitřní režim školní družiny (zápis žáků, přijímání dětí, odhlašování, omlouvání nepřítomnosti, platba, podmínky bezpečnosti a zacházení s majetkem ŠD.) (Vnitřní řád školní družiny, 2018, s. 1)

Důležité pro můj výzkum bylo, že jsem zjistila, že žáci jsou povinni řídit se, ve školní družině, pokyny paní vychovatelky a pokyny vnitřního řádu školní družiny. Jestliže děti soustavně narušují svým chováním činnost družiny bude následně vyvozen důsledek dle vnitřního řádu školy. (Vnitřní řád školní družiny, 2018, s. 1)

16.4 Výsledky analýzy vnitřního řádu školní jídelny a interpretace výsledků

Vnitřní řád školní jídelny je umístěn na nástěnce při vstupu do školní jídelny. Je zde napsáno, že „chování při stravování ve školní jídelně je vizitkou kulturnosti každého strávnicka, jeho výchovy rodinné i školní. Strávníci jsou povinni dodržovat pravidla slušného chování a kulturního stolování.“ (Vnitřní řád školní jídelny, 2019, s. 1)

Ve vnitřním řádu školní jídelny je uvedeno, že žáci respektují pravidla školní jídelny a řídí se pravidly slušného chování. Žáci jsou povinni uposlechnout pokyny pedagogických a ostatních pracovníků. Do jídelny je vstup žákům povolen pouze po dovození pedagogického pracovníka. V jídelně se žáci chovají slušně a jedí klidně. Žáci nevracejí velké zbytky jídla a nevynešují jídlo z jídelny. (Vnitřní řád školní jídelny, 2019, s. 1)

16.5 Vyhodnocení výsledků analýzy dokumentů

V analýze dokumentů jsem analyzovala školní řád, školní vzdělávací program pro školní družinu, vnitřní řád školní družiny a vnitřní řád školní jídelny. Nejvíce informací o etiketě jsem se dozvěděla z analýzy školního řádu. Školní řád obsahuje tři stupně chování žáků, které jsou odstupňované podle slušného chování žáků a výchovná opatření, která obsahují napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele a důtku ředitele školy.

Dále ve školním vzdělávacím programu pro školní družinu jsem zjistila, že v oblasti člověk a společnost se děti ve školní družině učí základy etikety. Ve vnitřním řádu školní družiny je uvedeno, že žáci jsou povinni řídit se, ve školní družině, pokyny paní vychovatelky. Jestli děti poruší pokyny paní vychovatelky bude následně vyvozen důsledek dle vnitřního řádu školy. Ve vnitřním řádu školní jídelny je napsáno, že žáci jsou povinni dodržovat pravidla slušného chování a kulturního stolování.

17 Metody sběru dat

Při výzkumu byla použita tato metoda sběru dat. Hlavním metodou bylo pozorování a záznamový arch. Pomocí záznamového archu jsem zaznamenávala výsledky pozorování. Kombinace více metod sběru dat umožňuje získat podrobnou představu o tom, jak se žáci a žákyně chovají v určitém prostředí a jestli dodržují či porušují pravidla slušného chování. Před zahájením výzkumu bylo paní vychovatelce sděleno o provádění výzkumu, dětem však byly tyto skutečnosti zamlčeny, aby nebyly výsledky mého výzkumu mylné a neobjektivní. Jednotlivé metody jsou popsány níže.

17.1 Pozorování

Pozorování je součástí mnoha výzkumů kvalitativního charakteru. „Pozorování je metoda založená na sledování smyslově vnímatelných jevů, jedná se zejména o chování osob, o určité činnosti jedinců, příp. okolnosti těchto činností o prostředí, ve kterém se odehrávají činnosti osob, o průběhu děje.“ (Maňák, 2005, s. 73)

Pozorování však musí být vždy objektivní a přirozené. Objektem pozorování může být jedinec, skupina nebo předměty se kterými jedinec pracuje. Při pozorování nejde jen o zrakové vnímání, ale i o čichové a sluchové vjemy. Důležitou roli hraje také spolehlivost a přesnost. (Hendl, 2005, s. 191)

17.2 Záznamový arch

„Pozorovacím archem rozumíme předem připravené schéma či formuláře, ve kterém jsou zapsány kategorie jevů, které chceme pozorovat. Kategorie zaznamenáváme během pozorování pomocí kódů (stanovujeme si je sami vzhledem k cíli pozorování, mohou to být čárky, čísla nebo jiné znaky).“ (Maňák, 2005, s. 73)

V mém výzkumu použiji čárky, které budu zaznamenávat do záznamového archu. Čárky představují četnost, která udává kolik hodnot daného znaku se vyskytuje v daném souboru.

17.3 Uspořádání dat a sestavování tabulek četností

„V kvantitativně orientovaných výzkumech získáváme o studovaných jevech zpravidla velké množství číselných údajů (dat). Abychom z naměřených dat mohli vyčíst potřebné informace, je nutné je nejdříve zpracovat.“ (Chráska, 2016, s. 34)

Tabulku četností se sestavuje pomocí čárkovací metody. Nejdříve zapíšeme do prvního sloupce vlevo všechny hodnoty, které byly při měření dosaženy. Naměřené hodnoty řadíme podle velikosti tedy od nejmenšího po největší. Dále procházíme jednotlivé hodnoty a pomocí čárek zaznamenáváme jejich výskyt. Následně výsledky čárkovací metody převedeme do následující tabulky četností. Dané hodnoty značíme jako četnosti, není-li uvedeno jinak, rozumíme touto četností tzv. absolutní četnost. (Chráska, 2016, s. 35)

Dále je vhodné tabulku doplnit ještě o tzv. relativní četnosti. Relativní četnost je vlastně podíl absolutní četnosti a celkové četnosti. Relativní četnost lze také vyjádřit i v procentech. Není to vůbec složité jen relativní četnost vynásobíme 100 %. „Relativní četnost poskytuje informaci o tom, jak velká část z celkového počtu hodnot připadá na danou hodnotu (kategorii hodnot).“ (Chráska, 2016, s. 35)

18 Výsledky pozorování na školní chodbě a interpretace výsledků

Po skončení školní výuky se děti rozloučí se svojí třídní učitelkou, schovají si své aktovky do školní skříňky a čekají na chodbě na paní vychovatelku. Když paní vychovatelka přijde k dětem, pozdraví je a spočítá si jejich počet. Zeptá se, jestli se děti těší do školní družiny, že dnes budou hrát jejich oblíbenou hru židličky. Paní vychovatelka počká na všechny své děti a když mají všichni uklizené aktovky ve svých skříňkách, zavelí paní vychovatelka a společně jdou do školní jídelny. Prochází dlouho chodbou v prvním patře a následně jdou po schodech dolů do přízemí, kde se nachází školní jídelna. Po celou dobu musí paní vychovatelka některé děti napomínat, aby tak hlasitě nekřičeli, protože se v prvním patře nachází učebny a ředitelna a jejich křik by vyrušoval učitele při vyučování a pana ředitele při důležitých jednání.

18.1 Záznamový arch na školní chodbě (dívky)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Vyslovení vulgarismu		0	0,00	0 %
Rvaní, bití, agresivní chování		0	0,00	0 %
Běhání po chodbách	//	2	0,083	12,5 %
Hlasité křičení	////	4	0,167	25 %
Rozloučení s třídní učitelkou slovy „Na shledanou paní učitelko“	////////	8	0,333	50 %
Pozdravení paní vychovatelky slovy „Dobrý den paní vychovatelko“	//////////	10	0,417	62,5 %
		Σ24	1,000	

18.2 Záznamový arch na školní chodbě (chlapci)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Vyslovení vulgarismu	/	1	0,029	8,3 %
Rvaní, bití, agresivní chování	//	2	0,059	16,7 %
Běhání po chodbách	///	3	0,088	25 %
Hlasité křičení	/////	6	0,177	50 %
Rozloučení s třídní učitelkou slovy „Na shledanou paní učitelko“	//////////	10	0,294	83,3 %
Pozdravení paní vychovatelky slovy „Dobrý den paní vychovatelko“	//////////	12	0,353	100 %
		Σ34	1,000	

18.3 Interpretace výsledků výzkumu

Na školní chodbě více pravidla etikety dodržovali chlapci. Chci chlapce velmi pochválit, protože co mě velmi příjemně překvapilo tak to, že 12 chlapců z 12 tzn. 100 % chlapců slovně pozdravilo svou paní vychovatelku, když přicházela. Je vidět, že mají chlapci k paní vychovatelce velmi dobrý vztah. U děvčat byly výsledky o trochu horší, jen 10 děvčat z 16 tzn. 62,5 %.

Dále opět musím vyzdvihnout chlapce, protože 10 chlapců z 12 tzn. 83,3 % chlapců se slovně rozloučili se svojí třídní učitelkou. Oproti tomu znepokojujícím výsledkem je, že jen 8 děvčat z 16 tzn. 50 % tj. polovina děvčat se slovně rozloučilo s třídní učitelkou. Osobně jsem čekala, že se s třídní učitelkou slovně rozloučí mnohem více děvčat.

19 Výsledky pozorování ve školní jídelně a interpretace výsledků

Při příchodu do přízemí, kde se nachází školní jídelna, děti musí chvíli počkat ve frontě za sebou. Paní vychovatelka zjistí, jestli je ve školní jídelně místo a pustí děti dovnitř. Děti postupně vcházejí. Když přijdou k okénku, vezmou si děti jídelní táč, lžici, vidličku, nůž a sklenici na pití. Děti čekají a když na ně přijde řada, vezmou si svou kartičku a vloží ji do přístroje, který ukáže číslo 1 nebo číslo 2 (oběd 1 nebo oběd 2). Paní kuchařka podle čísla podá dětem jejich hlavní chod a polévku. Paní vychovatelka dětem podá pití a někdy také moučník či kompot. Děti si jdou sednout ke svému kamarádovi ke stolu. Všichni si navzájem popřejí dobrou chuť a začínají jíst. Po obědě všichni své tácy odnesou k okénku, rozloučí se s paní kuchařkou a odchází s paní vychovatelkou do školní družiny.

19.1 Záznamový arch ve školní jídelně (dívky)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Srkání při polévce	///	3	0,058	18,75 %
Hlasité křičení ve frontě do jídelny	////	4	0,077	25 %
Mluvení s plnou pusou	////	4	0,077	25 %
Správné držení příboru (vidlička vlevo, nůž vpravo)	/////	5	0,096	31,25 %
Hlasité pozdravení paní kuchařky slovy „Dobrý den“	////////	8	0,154	50 %
Hlasité poděkování za jídlo slovy „děkuji“	//////////	12	0,230	75 %
Správné sedění na židli (sedět vzpřímeně)	////////// //	16	0,308	100 %
		Σ52	1,000	

19.2 Záznamový arch ve školní jídelně (chlapci)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Srkání při polévce	////	4	0,082	33,3 %
Hlasité křičení ve frontě do jídelny	/////	5	0,102	41,7 %
Mluvení s plnou pusou	/////	5	0,102	41,7 %
Správné sedění na židli (sedět vzpřímeně)	/////	6	0,122	50 %
Správné držení příboru (vidlička vlevo, nůž vpravo)	////////	7	0,143	58,3 %
Hlasité pozdravení paní kuchařky slovy „Dobrý den“	//////////	10	0,204	83,3 %
Hlasité poděkování za jídlo slovy „děkuji“	//////////	12	0,245	100 %
		Σ49	1,000	

19.3 Interpretace výsledků výzkumu

Ve školní jídelně více pravidla etikety dodržovali chlapci. Chlapci měli nejvíce naměřených četností v oblasti poděkování za jídlo. Chlapci dosáhli 100 %. Ani u děvčat nebyly výsledky špatné. 12 děvčat z 16 poděkovali slovně paní kuchařce za jídlo tzn. 75 %.

Co se týče správného držení příboru. Tak v této oblasti měli lepší výsledky chlapci. 7 chlapců z 12 tzn. větší polovina 58,3 % správně drželi příbor. Ostatní chlapci jedli hlavní chod jen vidličkou. U děvčat jsem s výsledky byla hodně zklamaná, protože jen 5 děvčat z 16 tj. menší polovina 31,25 % děvčat drželo příbor správně tzn. vidlička v levé ruce a nůž v pravé. Některá děvčata jedla jen vidličkou, jiná zase držela nůž v levé ruce a některá dokonce hlavní chod jedla lžičkou.

V kategorii slovní pozdravení paní kuchařky při vchodu do jídelny získali nejvyšší počet chlapci. 10 chlapců z 12 pozdravily slovně paní kuchařku tzn. 83,3 %. U děvčat to byla jen polovina děvčat tedy 50 %.

Dívky vyhráli v oblasti správného sedění na židli. Všechny dívky 16 z 16 získali 100 %. Všechny dívky seděli vzpřímeně a neohrožovali lokty své kamarády. U chlapců to bylo jen polovina chlapců tzn. 50 %.

20 Výsledky pozorování ve školní družině a interpretace výsledků

Po obědě se děti s paní vychovatelkou přemístí do nejvyššího patra, kde se nachází školní družina. Děti si sednou či lehnou na kobereček, mohou si vzít deku nebo polštářek a paní vychovatelka začne číst pohádku. Děti odpočívají a poslouchají příběh pohádky, občas musí paní vychovatelka někoho napomenout, aby při čtení nevyrušoval. Po přečtení pohádky se paní vychovatelka děti ptá na různé otázky, aby se přesvědčila, že děti poslouchaly. Po pohádce následují pohybové hry. Nejoblíbenější hrou u dětí je hra na sochy. Děti po spuštění písničky tančují a při vypnutí písničky musí stát nehybně jako sochy. Když se děti pohybují, bohužel vypadávají. Vítěz získal sladkou odměnu. Po pohybové hře následuje zájmová činnost, kde děti nejraději malují, vykreslují různé obrázky či navlékají korálky. Po zájmových činnostech si děti hrají libovolné hry se svými kamarády a čekají na své rodiče, až je ze školní družiny vyzvednou. Po celou dobu paní vychovatelka řídí včasný odchod žáků do kroužků a domů.

20.1 Záznamový arch ve školní družině (dívky)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Vyslovení vulgarismů	/	1	0,014	6,25 %
Hlasité křičení na chodbě při přemístění do školní družiny	/////	5	0,071	31,25 %
Hlasité vyrušování při pohádce	//////	6	0,085	37,5 %
Slovní požádání o půjčení nůžek či pastelek při zájmové činnosti	//////////	11	0,155	68,75 %
Slovní požádání k odchodu na WC slovíčkem prosím	////////// /	16	0,225	100 %
Půjčování her a hraček se souhlasem paní vychovatelky	////////// /	16	0,225	100 %
Vhodné oblečení (čisté, voňavé, vyžehlené)	////////// /	16	0,225	100 %
		Σ71	1,000	

20.2 Záznamový arch ve školní družině (chlapci)

	Čárkovací metoda	Absolutní četnost	Relativní četnost	Celková četnost v procentech
Vyslovení vulgarismů	///	3	0,059	25 %
Hlasité vyrušování při pohádce	////	5	0,098	41,7 %
Hlasité křičení na chodbě při přemístění do školní družiny	/////	6	0,118	50 %
Půjčování her a hraček se souhlasem paní vychovatelky	/////	6	0,118	50 %
Slovní požádání o půjčení nůžek či pastelek při zájmové činnosti	////////	9	0,176	75 %
Slovní požádání k odchodu na WC slovíčkem prosím	////////	10	0,196	83,3 %
Vhodné oblečení (čisté, voňavé, vyžehlené)	////////	12	0,235	100 %
		Σ51	1,000	

20.3 Interpretace výsledků výzkumu

Ve školní družině více pravidla etikety dodržovali dívky. Děvčata získali 100 % v kategorii slovní požádání k odchodu na WC slovíčkem prosím a půjčování her a hraček se souhlasem paní vychovatelky. U chlapců byly výsledky také velmi dobré. Skoro všichni chlapci tedy 83,3 % chlapců slovně požádalo paní vychovatelku, jestli mohou odejít na WC s použitím slovíčka prosím. Jde vidět, že jsou děti od paní vychovatelky vedené k používání tohoto kouzelného slovíčka. Co se týče v kategorii půjčování her a hraček u chlapců tak zde to byla jen polovina chlapců tzn. 50 %.

V kategorii slovní požádání o půjčení nůžek či pastelek při zájmové činnosti vyhráli chlapci. 9 chlapců z 12 slovně požádalo paní vychovatelku tzn. 75 % chlapců. U děvčat byly výsledky skoro stejné. 11 děvčat z 16 tj. 68,75 % děvčat.

V oblasti oblékání v prostředí školní družiny byly výsledky u dětí stejné. 100 % děvčat a 100 % chlapců měli na sobě vhodné oblečení. Nejčastěji to byly rifle, oblíbené tričko a mikina. Jejich oblečení bylo čisté a vyžehlené. Žádné z dětí nijak neporušilo tuto oblast.

ZÁVĚR

Závěrem bych ještě chtěla říct, že dodržování etikety je v našem životě opravdu nutností. Pokud máme s ostatními lidmi jednat slušně a na úrovni, tak její znalost je potřebná a neměla by se zanedbávat. Avšak v dnešní době je etiketa na velmi špatné úrovni, a proto jsem toho názoru, že by nebylo vůbec špatné etiketu vyučovat jako samostatný předmět, a nejen jako součást občanské výchovy.

Hlavní výsledkem teoretické části bylo zjištění a pochopení všech potřebných informací, kterých se týkají etikety, etiky a genderu. Informace jsou obsažené v mé bakalářské práci a jsou přehledně uspořádané do jednotlivých kapitol.

V praktické části jsem zkoumala hned několik cílů. V předvýzkumu jsem pomocí strukturovaném rozhovoru s paní vychovatelkou zjišťovala, jak to s pravidly etikety vlastně ve školní družině funguje. Zjistila jsem, že to vše záleží hlavně na paní vychovatelce. Ona pravidla vytváří a dohlíží na jejich plnění. Avšak podle mého názoru by bylo efektivnější, když by paní vychovatelka vytvářela pravidla chování společně s žáky. V analýze dokumentů jsem zjišťovala, v jakých dokumentech školy naleznou děti potřebné informace o etiketě. Nejvíce informací jsem o etiketě našla ve školním řádu, který popisuje tři stupně chování žáků a následná opatření při porušování pravidel. Hlavním výsledkem při pozorování bylo zjistit, kdo z dětí více dodržuje pravidla etikety či děvčata nebo chlapci? Tak zde zvítězili chlapci, kteří měli více naměřených hodnot než děvčata.

Výsledky výzkumu hodnotím vcelku kladně. Žádné hrubé porušení etikety jsem nezjistila. Jen u děvčat bych dbala zvýšené pozornosti, aby byly časem výsledky tak dobré jak u chlapců. Tvorba výzkumu byla pro mě velmi obohacující, zjistila jsem spoustu nových informací a zajímavých poznatků.

S výsledky mého výzkumu seznámím také paní vychovatelku a při zájmu i pana ředitele školy. Ti mohou dále s výsledky pracovat. Mohou výzkum opět realizovat a se získanými výsledky dále operovat. Získané výsledky mohou být přínosné pro další pedagogickou praxi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. 2. rozš. vyd. Přeložil Antonín KŘÍŽ. Praha: P. Rezek, 1996. ISBN 80-901796-7-3.

BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Školní uniforma: důvody, diskuse, rozhodnutí*. Praha 2013. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Centrum školského managementu.

BENDL, S. *Feminizace školství a její pedagogická konsekvence*. Pedagogická orientace 2002, č. 4, s. 19 - 35. ISSN 1211-4669

CAJTHAMLOVÁ, Kateřina. *Abeceda moderního rodiče*. V Praze: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-913-1.

HANULÁKOVÁ, Eva. *Podnikatelská etika: přístup, perspektiva, výzva*. Bratislava: EUROUNION, 1997, 114 s. [5,7 AH]. Ekonomické a právní minimum podnikatele. ISBN 80-85568-79-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Gender před tabulí: etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013, 195 s. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 96. ISBN 978-80-7419-119-0.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5.

MAŇÁK, Josef, Štefan ŠVEC a Vlastimil ŠVEC, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-210-3802-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

PALKOSKOVÁ, Alča a Jan TŘEBICKÝ. *Ctím člověka*. Praha: Mikuta, 1948, 151 s.

- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Ilustroval Vladimír RENČÍN. Praha: Grada, 1993. ISBN 80-85623-38-2.
- SMEJKAL, Vladimír. *Malá encyklopedie společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Linde, 2001. ISBN 8072012878.
- SMETÁČKOVÁ, Irena a Lucie JARKOVSKÁ. *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, 2006. ISBN 80-903331-5-x.
- SMETÁČKOVÁ, Irena. *Genderové představy a vztahy: sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a femininity v průběhu základní školy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016. Gender sondy. ISBN 978-80-7419-229-6.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Dědečku, vyprávěj: etiketa pro kluky a holčičky od 3 let*. Ilustroval Jana FERNANDES. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2810-3.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Dědečku, už chodím do školy: etiketa a etika pro děti od 6 let*. Ilustroval Jana FERNANDES. Praha: Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4117-1.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Etiketa: moderní etiketa pro každého*. Ilustroval Kristína ŠIMKOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 978-80-204-4577-3.
- ŠPAČKOVÁ, Martina. *Komunikace mezi učitelem a žákem*. Brno 2009. Diplomová práce, Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky.
- ŠRONĚK, Ivan. *Etiketa a etika v podnikání*. Praha: Management Press, 1995, 213 s. ISBN 8085603942.
- THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.
- TYRLÍK, Mojmír. *Morální jednání*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3535-8.

Dokumenty:

Školní řád, Základní škola, Lipník nad Bečvou 2019, ulice Osecká 315, Lipník nad Bečvou 751 31, okres Přerov, příspěvková organizace.

Školní vzdělávací program pro školní družinu, Základní škola, Lipník nad Bečvou 2018, ulice Osecká 315, Lipník nad Bečvou 751 31, okres Přerov, příspěvková organizace.

Vnitřní řád školní družiny, Základní škola, Lipník nad Bečvou 2018, ulice Osecká 315, Lipník nad Bečvou 751 31, okres Přerov, příspěvková organizace.

Vnitřní řád školní jídelny, Základní škola, Lipník nad Bečvou 2019, ulice Osecká 315, Lipník nad Bečvou 751 31, okres Přerov, příspěvková organizace.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Strukturovaný rozhovor s paní vychovatelkou

Příloha č. 2 - Desatero školní družiny

Strukturovaný rozhovor s paní vychovatelkou:

Otázka č. 1: Jak se děti seznamují s pravidly slušného chování ve školní družině?

„Děti se s pravidly slušného chování seznamují vlastně již první den ve školní družině. Po obědě dětem sdělím, jak bude probíhat režim dne ve školní družině a seznámím je se základními pravidly chování, které by se měli dodržovat, abychom vytvořili pěkný a přátelský kolektiv.“

Otázka č. 2: Domlouvají se vychovatelky kolektivně na jednotlivých pravidlech nebo jedná každá za sebe?

„V prostorách školy jsou tři oddělení školní družiny. Každá paní vychovatelka je zodpovědná za své oddělení, kde si nastavuje vlastní pravidla slušného chování a dohlíží na jejich plnění. Takže abych zodpověděla tvou otázku každá vychovatelka jedná sama za sebe. Kolektivně jsme se však podíleli na vytvoření vnitřního řádu školní družiny a školního vzdělávacího programu pro školní družinu.“

Otázka č. 3: Kde žáci zjistí, jak se mají správně chovat?

„Ve školní družině máme na nástěnce tzv. desatero školní družiny, které jsme vypracovaly společně s panem ředitelem, kde jsou vypsány základní pravidla slušného chování. Obsahuje např: Ve všech prostorách školy (třída, chodba, WC, jídelna...) se chováme slušně a bezpečně... Jsme kamarádi, neubližujeme si... Domlouváme se, spolupracujeme, půjčujeme si hračky a pomáháme si... Umíme zdravit, prosit, děkovat...“

Otázka č. 4: Trváte na dodržování pravidel?

„Určitě ano velmi dbám na dodržování pravidel slušného chování, protože mi velmi záleží na tom, aby se z dětí stali slušní a vychovaní lidé.“

Otázka č. 5: Jak děti trestáte při porušení pravidel?

„Pokud je dítě neposlušné a nedodržuje pravidla slušného chování následuje nějaký trest. Trest dávám dětem proto, aby si uvědomili, že jejich chování bylo nesprávné. Nejčastějším trestem je slovní pokárání, když to nepomůže následuje trestná lavice na deset minut, no a když ani to nepomůže následuje poznámka do deníčku.“

Děkuji za rozhovor.

Desatero školní družiny:

1. Na odchod ze třídy upozorníme paní vychovatelku...
2. Jsme kamarádi, neubližujeme si...
3. Ve všech prostorách školy (třída, chodba, jídelna...) se chováme slušně a bezpečně...
4. Hry a činnosti si vybíráme samostatně podle zájmu, hračky uklízíme na své místo...
5. Po chodbách školy chodíme pomalu...
6. Domlouváme se, spolupracujeme, půjčujeme si hračky a pomáháme si...
7. Umíme zdravit, prosit, děkovat...
8. Svůj názor vyjadřujeme slušně, nasloucháme druhému, hledáme společná řešení...
9. Na domluvený signál se ztišíme...
10. Mluví vždy jeden, ostatní naslouchají a počkají, až domluví...

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Zámorská
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Adéla Antlová
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Etiketa a genderové odlišnosti ve školní družině
Název v angličtině:	Etiquette and Gender Differences in After School Club
Anotace práce:	Tématem mé bakalářské práce je etiketa a genderové odlišnosti ve školní družině. Teoretická část práce vysvětluje obsah a zaměřuje se na nejdůležitější pojmy, které jsou etiketa, etika a gender. Praktická část se zabývá výzkumem, který je zaměřený na zjištění informací, jak děti (děvčata a chlapci) dodržují základy etikety.
Klíčová slova:	etiketa, etika, škola, gender, dívka, chlapec, školní družina, pravidla, rodina, učitelé
Anotace v angličtině:	Theme of my bachelor work is etiquette and gender differences in after school club. The theoretic part explains content and focuses on the most important concepts of etiquette, ethics and gender. The practical part deals with a research, which is focused on finding out how children (girls and boys) adhere to the basics of etiquette.
Klíčová slova v angličtině:	etiquette, ethics, school, gender, girl, boy, after school club, rules, family, teachers
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Strukturovaný rozhovor s paní vychovatelkou Příloha č. 2 - Desatero školní družiny
Rozsah práce:	51 stran, (78 113 znaků)
Jazyk práce:	čeština